

Diuen que els herois i les heroïnes prenen forma quan una societat tanca els ulls i es posa a somniar. Els escriptors són els que s'encarreguen de plasmar en el paper allò que la societat admira i desitja en el seu inconscient.

A primer cop d'ull, els herois i les heroïnes grecs ens sobten pel món de passions en què es mouen.

La ira! Quan maten el seu gran amic Pàtrocle, l'heroi Aquil·les ja no té cap altre pensament que no sigui la venjança més terrible. I amb una crueltat inexorable l'executa fins a les últimes conseqüències.

El patriotisme! Quan Ifigènia arriba vestida de núvia per casar-se amb un gran heroi, és capaç de sobreposar-se a l'engany que era la boda i acceptar de bon grat que li tallin el coll per tal que els vaixells

del seu pare puguin salpar cap a l'aventura incerta de Troia.

L'ambició! Jàson ignora els altament qüestionables mètodes de la seva esposa Medea per aconseguir tot allò que li demana el seu afany de poder i no se sent mai satisfet d'allò que té.

Quin laberint de passions! La fúria extrema, el patriotisme que va més enllà de la vida mateixa, l'ambició desmesurada... Era això el que somniava l'antiga Grècia cada vegada que aclucava els ulls? Era això el que tant admirava dels seus herois?

No! O, en tot cas, no solament això. De fet, hi havia una passió que realment treia la son als grecs. Una passió que ens sembla llunyana però que està en l'essència de tot. Ells en deien «virtut» i esperaven que tots aquells a qui consideraven superiors n'estiguessin més o menys impregnats.

La virtut era aquella força invisible que feia que l'heroi tingués valor quan calia, que l'impulsava a lluitar i a vèncer i també a destacar sense concessions sobre la resta.

Aquil·les i Odisseu podrien ser dues cares de la virtut. Aquil·les era un guerrer nat; per les seves

venes circulava la guerra i va consagrar la seva vida a la glòria. Per les venes d'Odisseu corria l'astúcia. Era una evolució d'Aquil·les? Era el producte d'una societat que estava canviant i que ja no pensava tant en la força i el valor temerari com en l'astúcia i la intel·ligència? Evidentment!

I aquella societat va continuar canviant. Però allò que un dia havien somniat els clàssics va mantenir-se present d'una manera o d'una altra en totes les societats que van anar succeint-se. I des d'aleshores, quan els escriptors es posen a escriure sobre allò que les seves societats admiren i desitgen, involuntàriament potser continuen revivint aquells mateixos herois incombustibles.

Jàson, l'ambició

Els déus l'estimaven: jove, intel·ligent, atractiu, prudent... va sorgir del no-res per convertir-se en el gran cap que lideraria el grup d'herois més nombrós que mai no s'hagi conegut, els anomenats argonautes, a la recerca del velló d'or.

Els déus, sense que ell ho sabés, li van lliurar un instrument infal·lible per aconseguir tot allò que ambicionava: l'apassionada Medea. Ella, sense cap mena d'escrúpol, va utilitzar la seva fetilleria per fer realitat cadascun dels desigs de Jàson i ell va acceptar tota la seva maldat, perversió i crueltat com un tràmit més per assolir la glòria.

Però, de la mateixa manera que Medea sentia una passió inesgotable per ell, Jàson era víctima d'una ambició inabastable i un dia es va pensar que podia deixar enrere Medea.

El rei usurpador

Pèlias se sentia inquiet pel seu futur. No li faltaven motius. Les cendres del rei mort encara no reposaven a la tomba, que ell ja havia usurpat el tron de la ciutat de Iolcos a l'hereu legítim, el seu germanastre Esó. Per això va anar a consultar l'oracle*, el qual va fer la següent profecia*:

—Desconfia de l'home que calci una sola sandàlia.

L'oracle no li va revelar tota la veritat que s'amagava darrere d'aquelles paraules i el rei Pèlias mai no va saber que la seva mort havia estat decidida, no perquè hagués robat miserablement un tron, sinó perquè tenia un compte pendent amb la venjativa deessa Hera.

Amb un somriure pervers, Hera observava com Pèlias, aliè al terrible final que l'esperava, baixava les escales del temple i estrenava el costum de mirar el calçat de tothom.

Jàson s'escapa de la mort

Els designis fatals d'Hera s'havien posat en marxa en l'entorn del rei Pèlias. En aquell mateix

moment, el seu germanastre Esó, el que havia estat hereu legítim del regne, intentava calmar la seva dona, que acabava de trencar aigües i es doblegava de dolor a causa de les contraccions del part imminent. Ella li va dir amb fermesa:

—Esó! De pressa, fes venir els meus parents més propers. El nostre fill és a punt de néixer.

La família va arribar de seguida i, seguint les instruccions de l'astuta partera, van començar a gemegar en un volum molt elevat. Els seus crits tenien un objectiu: apagar els plors del nounat. Així farien creure al rei Pèlias que el nen havia nascut mort i li escamotejarien el plaer de matar-lo ell mateix.

Així, quan la porta de l'habitació es va obrir de sobte, els laments dels familiars van pujar d'intensitat. Una dona va sortir ràpid amb un embalum als braços. Pèlias, que esperava fora, es va inclinar respectuosament davant del que es pensava que era un petit cos sense vida i va somriure tranquil: Esó continuava sense descendència.

El nen tan hàbilment sostret de la mort va ser portat al centaure* Quiró perquè en prengué

cura i l'eduqués fins que fos adult. Tot i que els seus pares li havien donat per nom Diomedes, el centaure el va rebatejar com a Jàson, que significa «el que cura», i es va assegurar que en la seva instrucció no hi faltessin els coneixements de medicina.

L'home d'una sola sandàlia

Quan va complir vint anys, Jàson es va acomiadar del centaure amb una forta abraçada i es va posar en camí cap a Iolcos decidit a reclamar els seus drets legítims.

Molt a la vora de la ciutat, una vella a qui ningú no feia cas el va cridar llastimosament.

—Noi, noi! Ajuda'm! La meva edat ja no em permet travessar el riu tota sola. I la gent em passa pel costat i no fa cas de les meves súpliques.

Com podia Jàson negar-se a les demandes de la fràgil anciana? La va pujar a collibè i va començar a travessar el riu. Però com més avançava, li semblava que la dona pesava més i més, i, per si això fos poc, com que ella no parava de moure's, feia que s'entrebanqués a cada passa. El llit del riu

era tan fangós que Jàson va acabar per perdre una sandàlia.

Quan va arribar a l'altra banda, l'anciana li va agrair calorosament el servei i es va allunyar amb passes lentes i dificultoses tot seguint la vora del riu. I així que el va perdre de vista, ja no va poder reprimir les riallades. Era la mateixa deessa Hera, que s'havia disfressat de vella per aconseguir que Jàson perdés la sandàlia!

Pèlias reconeix Jàson

Jàson era un noi alt, de llargs cabells i cos musculós. Però no cridava l'atenció per la seva bellesa, que era molta, sinó per la seva estranya indumentària. A més d'anar amb una sola sandàlia, fet que en si ja resultava curiós, l'heroi duia una túnica de cuir ajustada que en ressaltava el cos poderós i es protegia amb una esplèndida pell de lleopard.

Amb pas segur, va entrar a la ciutat de Iolcos i va anar directament cap a la plaça Major, on —oh, casualitat!— el rei Pèlias estava concentrat en una celebració religiosa acompanyat dels reis de les contrades veïnes.

La mirada del rei inevitablement va passar pel calçat d'aquell jove estrany. I, de sobte, la sorpresa el va deixar sense paraules. Solament portava una sandàlia!

S'havia preparat per a aquell moment una i mil vegades, però en veure'l materialitzar-se se sentí insegur. Deixà el ritual en suspens i va dirigir-se cap al foraster amb brusquedat:

—Digues ara mateix qui ets i com es diu el teu pare.

Els altres reis xiuxiuejaven sorpresos per aquesta interrupció. El noi no es va immutar:

—El meu pare adoptiu, el centaure Quiró, em deia Jàson. Però vaig ser batejat amb el nom de Diomedes, fill d'Esó.

Pèlias no va poder evitar fer un salt de sorpresa i d'horror. Es va aixecar un murmuri general d'alarma. Llavors el rei va preguntar a Jàson:

—Digues-me, foraster, què faries si un oracle t'anunciés que un dels teus conciutadans està destinat a destronar-te?

Jàson el va mirar desconcertat, però la deessa Hera, que vetllava perquè tot anés com ella

esperava, li va portar als llavis les paraules següents:

—L'enviaria a la Còlquida a buscar el velló d'or*.

—Doncs sàpigues que estàs parlant amb el rei Pèlias, que posseeix la corona i el tron de Iolcos.

Jàson va continuar impertèrrit.

—A tu et buscava per reclamar-te el tron que vas usurpar al seu hereu legítim, el meu pare, Esó.

Si aquest esdeveniment hagués succeït en un altre lloc i en un altre moment, probablement Pèlias s'hauria desfet de Jàson sense més preàmbuls. Però desafortunadament per a ell tenia com a testimonis els principals reis de la contrada. I també, desafortunadament per a ell, els reis presents estaven d'acord que s'havien de respectar els drets de naixement de Jàson.

Sense escapatòria possible, Pèlias va dir:

—Seràs rei quan em portis el velló d'or.

Aparentment, Jàson havia caigut en la seva pròpia trampa i ara es veuria obligat a anar a la recerca del velló d'or. Però, en realitat, tot formava

part dels freds plans d'Hera. La cruel deessa havia planificat aquest viatge perquè Jàson anés a buscar l'arma que extingiria la vida de Pèlias.

La història del velló d'or

Jàson seia tranquil·lament a la taula d'un dels reis que havien estat testimonis del que havia succeït i que, a més, era oncle seu.

—No sé com se m'ha ocorregut dir-li una cosa així a Pèlias. Si ni tan sols no havia sentit a parlar del velló d'or!

El rei va somriure i digué:

—De vegades són els déus* que ens posen les paraules a la boca sense que ens n'adonem. Qui sap quins designis divins et porten cap a la Còlquida.

—Tu coneixes la història del velló d'or?

—Fa molts anys el rei Atamant va repudiar la seva dona per casar-se amb Ino. Tot i ser-ne l'esposa legítima, Ino no vivia de la gelosia que sentia pels fills que Atamant havia tingut amb la seva dona anterior. Eren un nen i una nena, Frixos i Hel·le.

Per desfer-se'n, Ino va aconseguir que tothom cregués que l'oracle de Delfos exigia que fossin sacrificats pel bé del país. Així, Atamant, que no destacava per la seva intel·ligència, va portar els nens a la muntanya per matar-los, però quan estava a punt de consumir el ritual arribà volant un xai daurat que va dir a Frixos:

—Puja damunt meu i t'ajudaré a escapar!

Frixos va enfilar-se al seu llom i el xai hauria emprès el vol si la petita Hel·le no hagués cridat desesperada:

—Frixos, no em deixis morir en mans del nostre pare!

De poc li va servir a Hel·le escapar, perquè quan volava per damunt del mar va relliscar del llom del moltó i va morir ofegada. En el seu record, aquell mar ara es diu Hel·lespont.

Frixos va aconseguir arribar sa i estalvi a la Còlquida, on el va rebre amb tots els honors el rei Eetes i el va casar amb la seva filla.

Jàson escoltava el seu oncle amb gran atenció:

—I què se'n va fer, del xai?